

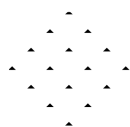

Akt konfederacji tyszowieckiej - Tekst polski

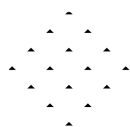
Niech się nie dziwuje, ani tego nikt nie będzie rozumienia, aby cny naród Polski, za łagodnemi wiarołomnego Pana uwiódłszy się obietnicami, wolnemi głosami sobie obranego miał kiedy odstąpić Pana. Prawda to, że oba Stany, jak Jego Królewska Mości jako téż i Stan Rycerski, oraz adversa ucisnęła fortuna, i do tak ścisłych przywiodła terminów, że za nastąpieniem ze wszech stron wojsk nieprzyjacielskich na zgubę Rzeczypospolitej sprzysiężonych, Jego Królewska Mości za granicę ustąpić, Stanowi zaś Rycerskiemu i Województwom za protektora Króla Szwedzkiego przyznać przyszło, któremu według pism i obligów naszych, wiary dotrzymać jużby należało. Ale kiedy uważamy, jako bez wszelakiej do wojny przyczyny, mimo pakta przez ś.p. Króla Jego Mości Władysława w Sztumdorfie z Królestwem Szwedzkim zawarte, na Rzeczypospolitą nastąpił, więc i lubo od wojska i od wszystkich niemal Województw jest już za protektora przyznany, którym wszelką ochronę i Religii Świętej Katolickiej in toto konserwacją obiecawszy, przeciwnym sposobem, w tak prędkim czasie wszystko intervertere et convellere ta obrusa protekcyja poczęła, i tenże Król Szwedzki Państwa Koronne wojskom swoim pustoszyć, miasta i dwory szlacheckie rabować i w niwecz pozwala obracać, — Stan Szlachecki i innych wszelakich ludzi, exakcyami daleko większemi niżeli ich możność i intraty zniosą, uciąża, i one bez wszelkiego sejmowego postanowienia w ścisłym czasie ex arbitrio suo wydawać rozkazuje, — Urzędy i Sądy wszelakie, tak duchowne jako i świeckie zwyczajami i dawnymi prawami pospolitemi stwierdzone pessundat, i ich potestatem do Gubernatorów, ludzi narodu cudzoziemskiego, prawa i zwyczajów ojczystych niewiadomych transtulit, którzy non audita nec judicata causa, kapłany boże i szlachtę męczyć i wystrzeliwać każą, a nade wszystko wprzód kościoły Pańskie ze wszystkich skarbów i splendorów despoliowawszy,

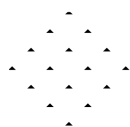
zakonniki o srebro kościelne jakoby zachowane inkwirując, na śmierć mękami różnymi mordują, we dzwony, dokądby ich nieznośnymi summami nie okupiono, dzwonić przy kościołach nie pozwalają, — kościół nawet Częstochowski, miejsce najznacniejsze nie tylko Rzeczypospolitej ale i orbi christiano do nabożeństwa i do wot różnych, dla tychże łupów skarbów Bogu oddanych obległszy w kilka tysięcy ludzi, sacrilega manu szturmem dobywać kazał, aby ten fundament devotionum inkwirowawszy, bezpieczniejsz wytracał dalszemi procesami wiarę Świętą Katolicką, a na to miejsce cudzoziemską diversam sectam do Królestwa sprowadził, — dobra bene meritis od Królów Panów wedle praw Rzeczypospolitej dożywotnie rozdane, przy których tychże possessores zachować obiecał, z owych wyzuwszy, duchowne świeckim osobom a wielom z nich diversae religionis, na zniszczenie chwały Bożej denudando pro majori kościoły Pańskie i sługi Boże, regalia zaś bona inszym donatariis swoim adherentom rozdał, legitimis broniąc privilegia przeciwko daniej od siebie wyraźnej deklaracyi; — o renowacyi pakt z Hanem Jego Mością Krymskim zawartych i poprzysiężonych nie myśli, i owszem z największymi nieprzyjaciołami naszymi conjunctionem armorum zawrzeć, a potem nas tot malis fessos w wojnę turecką na ostatnią zgubę implikować intendit; — a cokolwiek deklaracyami swemi tak Rzeczypospolitej jako i wojsku devovit i instrumentis literatoriis ręką własną podpisanemi upewnił, to wszystko in recenti zrujnował, nie strzymał, i połamiał; — kościoły Pańskie, duchowieństwo, stan szlachecki i wszystkich najniższego stanu obywateli Rzeczypospolitej ucisnął: — póki tedy jeszcze tak ciężki i niesłowny Pan dalej nie rozszerzy się i fortet Koronnych w sekwestr swój nie weźmie, póki wojska i narodu polskiego w ciężkie jarzmo zwyczajów niemieckich nie zaprzęże, a nadto kiedy nas Król Jego Mość Kazimierz wolnymi głosami przez nas obrany Pan, w tém upewnia, że przy całości wiary Świętej Katolickiej i kościołów Pańskich, przy prawach i wolnościach naszych oraz z nami stawać, i głowę swoją Królewską za całość ojczyzny odważnie nieść submituje się,

i znaczne suo pro interesse posiłki obiecuje; — z tych tedy wszystkich przyczyn, i z wrodzonej narodowi Polskiemu należytej przeciw Panom swoim cnoty i wiary, zabiegując dalszemu kościołów Pańskich spustoszeniu i ojczyzny zniszczeniu, pomienionego Króla Szwedzkiego za protektora mieć nie możemy, i jego wszystkie akta i quocunque modo collationes bonorum annihilujemy, a samego, z wszystkimi temi, którzyby mu quocunque modo adhaerere chcieli, pro hostibus patriae deklarujemy, choćby też ex corpore Regni cives byli. A jeżeliby resepiscere niechcieli, i przeciwko jemu, jako przeciwko nieprzyjacielowi kościoła Bożego i ojczyzny naszej, także i przeciwko adherentom jego, za wiarę Świętą Katolicką, za kościoły Pańskie, za tak wielkie krzywdy Rzeczypospolitej i szkody, za prawa, swobody i wolności nasze, wszyscy invicem, — tak wojsko, nie referując się na niedochodzenie zasług, ale ich rekuperacją do uspokojenia ojczyzny zachowawszy, jako téż i stan szlachecki, na żadne prawa przeszłych czasów, jakimkolwiek sposobem otrzymane, spółnie i nierozzerwanie trybem wojennym postępować deklarujemy, i na wojnie statecznie trwać, dokąd ojczyzny nie uspokoimy, submitujemy się i wiążemy, i wszyscy invicem sobie poprzysiegamy. I żaden z nas drugiego, choćby w najcięższym razie, Rzeczypospolitej odstępować, ani in alias partes transire, fakcyj żadnych, scissiones et seorsivationes, dismembracyi i wyuzdania z wojska praktyk, konfederacyj szkodliwych związkom naszym, kół i schadzek prywatnych czynić nie będziemy, zgodną wolą i jednostajne serce niosąc na obronę Rzeczypospolitej. A iż w takim zamieszaniu Rzeczypospolitej niektórzy ex civibus patriae są dotąd ex partibus Króla Szwedzkiego, i przy nim zostają, tedy tym wszystkim ex certis rationibus amnestią puścić, jako synom ojczyzny, bratersko obiecujemy, aby tylko, wzięwszy wiadomość o naszym związku, póki nam z nieprzyjacielem do boju nie przyjdzie, do tego związku naszego obrony Rzeczypospolitej przybyli, i wspólnie z nami tego dziedzicznego chwały Bożej Państwa, i swobód ojczystych bronili. A którzyby contumaces zostawali, dobra ich iudicio Wodzów naszych i Komissarzów podlegać mają.

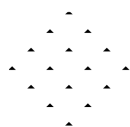
A nad to wszystko, prawem przekonany i locum standi nie mającym, i osobom wszystkim niższego stanu niż szlachecki, etiam extraneis nietylko bene merendi in Republicam plac otwieramy, ale też okazją ofiarujemy i ukazujemy przystęp do szlacheckich prerogatyw, ktoby jedno według możliwości swój w tej usłudze Rzeczypospolitej i związku naszym zostawał i przysługiwał się. A żeby tém lepiej securitati Reipublicae provideatur, i tém gruntowniejsze wszystkie consilia być mogły, do Jaśnie Wielmożnych Ich Mości Panów Stanisława z Potoka na Podhajcach Potockiego Wojewody i Generała Ziem Kijowskich, Hetmana Wielkiego Koronnego, Sokalskiego, Krasnostawskiego, etc. Starosty, Stanisława na Brzeziu Lanckorońskiego Wojewody Ziem Ruskich, Hetmana Polnego Koronnego, Skalskiego, Ratyńskiego Starosty, przydajemy Komissarzów z wojska, Jaśnie Wielmożnych Ich Mości Panów Krzysztofa z Łochojska Tyszkiewicza Wojewodę Czarniechowskiego, Starostę Żytomierskiego, także Andrzeja z Potoka Potockiego Oboźnego Koronnego Starostę Wojnickiego; Jacka Szemberka Starostę Bohusławskiego, Stanisława z Służewa Służewskiego Starostę Horodelskiego, Stanisława Domaszewskiego Widlicz Sędziego Zubowskiego, Rotmistrza Jego Królewskiej Mości; Wacława z Brzezia Lanckorońskiego Rotmistrza Jego Królewskiej Mości, Daniela Sośnickiego z Towarzystwa z pod Chorągwie Jego Królewskiej Mości: z Województw zaś, każdego po jednemu, których sobie z pośrodku siebie wszyscy nierozdzielnie pluralitate vocum obiorą. I gdy literis patentibus każdy z Ich Mościów takowe obranie ukaze, każdy proprio juramento miejsce Województwa swojego in consiliis zasiadać będzie, jakoż już niektóre Województwa takowych Komissarzów obrały. Dając wszelaką moc i władzę pomienionym Jaśnie Wielmożnym Ich Mościom Panom Hetmanom, cum adminiculo et consilio Ich Mości Panów Komissarzów, którzy do tego zawsze wokowani być mają, i bez nich nie ma nic być konkludowanego, propriis votis wszystkich występných prawu popolitemu, i temu związkowi naszemu nieposłusznych,

i excessus jakiegokolwiek popełniających definitive sądzić; a nadto wszystkim niebezpieczeństwom Rzeczpospolitej zabiegać i o nią społecznie radzić; legacye wszelakie odprawować i przyjmować, z postronnemi Pany konfederacye mieć, conjuntiones armorum, także pacta i foedera zawierać, i ich pieniądze ad usum publicum zasięgać, i wszelakie Rzeczpospolitej potrzeby przewidować, i to wszystko cokolwiek in rem et bonum Reipublicae ac conservationem moderni status nostri być może, czynić i odprawować; a z tego wszystkiego chyba Bogu samemu reddituri rationes. Ostrzegając tego, iż gdy którykolwiek z Ich Mości Panów Wodzów naszych na radach takowych, Rzeczpospolitej dobro i teraźniejszy stan nasz obchodzących przydywać będzie, votum Jego Mości za dwóch pisane bywać ma, i dlatego wszystkie consilia pluralitate sententiarum, aliquorum absentia w radzie non obstante, konkludowane być mają, nie prejudykując dignitati Ich Mości Panów Hetmanów, quo ad usum władzy w postępku wojennym należytej. Ażeby takowe consilia i sprawy Rzeczpospolitej jako najdoskonalej i najsprawiedliwiej odprawowały się, i związek tak świątobliwy tém skuteczniejszym był, przysięgami ad aram w kościele przez nas odprawionemi, w sposób niżej opisany utwierdzamy.

Przysięgi rota Jaśnie Wielmożnych Ich Mości Panów Hetmanów.

Ja N.N. przysięgam Panu Bogu wszechmogącemu w Trójcy świętej jedynemu, iż według powinności urzędu mego i obowiązku na mnie w tej Konfederacyi od wojska Koronnego i obywatelów Koronnych włożonego, wedle możności mojej będę dosyć czynił, i to wszystko co urzędowi mojemu należy, wedle Boga, sumienia i prawa pospolitego sprawować, żadnych respektów pokrewności, ani też pożytków i prywat swoich nie upatrując, ani traktując; ale tak w sprawach Rzeczpospolitej potocznych, jako też i wojennych, wszystko ad bonum publicum stósować i sprawować będę, tajemnic też tak sądowych jako i rad wszelakich nikomu nie będę objawiał. Tak mi Panie Boże dopomóż.

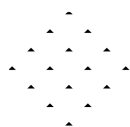
Przysięga Ich Mości Panów Komissarzów.

Ja N.N. przysięgam etc. Iż według obowiązku na mnie téj Konfederacyi od wojska i od obywatelów Koronnych włożonego, będę dosyć czynił wedle możności powinności mojej w radzie i w zdaniu mojem, które dawać będę wedle Boga, sumienia i prawa pospolitego. Żadnych prywat ani pożytków swoich upatrywać nie będę, ani téż w sądach za przyjaźnią i nieprzyjaźnią, podarunkami i obietnicami uwodzić się i praktyk żadnych z niskim czynić nie będę; ale tak w sądach jako i we wszystkich sprawach Rzeczpospolitój dobro pospolite upatrywać będę, we wszystkim rozsądku sumienia mego naśladować. Tajemnic téż tak sądowych jako i rad wszelakich nikomu nie będę objawiał. Tak mi Panie Boże dopomóż.

Przysięga tak wojska jako i obywatelów Koronnych.

My N.N. przysięgamy etc. Iż według obowiązku naszego i Wodzom naszym i Ich Mości Panom Komissarzom naszym danego za wiarę i Kościół Święty Katolicki, za Króla Jego Mości Pana Naszego Miłościwego Jana Kazimierza nam panującego, za wolności, prawa, i swobody Rzeczpospolitej naszej, bez wszelkiej dysmembracyi i rozerwania, póty, póki cale Rzeczpospolita uspokojona nie będzie, i póki Szlachta bracia nasi w tym związku konfederacyi trwać z nami będą, statecznie pod władzą Wodków naszych i Komissarzów do nich przydanych zostawać mamy. Za żadnemi korrupcyami i prywatami nie udając się, żadnych sobie conventicula nie czyniąc, ani do żadnego buntu wiążąc się, ale Boga tylko samego i całość ojczyzny mając przed oczyma naszymi, za one zdrowiełożyć powinniśmy. W czym nam Panie Boże dopomóż.

Już tedy w imię Pańskie stosując się do tego powszechnego i świątobliwie zawartego związku wziąć się nam wszystkim za broń oraz potrzeba, i dlatego pospolite ruszenie uchwalamy, i uniwersały przedtém wydane utwierdzając, tego dokładamy, abyśmy wszyscy tak jako będzie świeżemi uniwersałami deklarowano, na czas i miejsce stawali, pod winą i exekucją taką na osobach i dobrach nieposłusznych związkowi naszemu, jaka najskuteczniejsza zdać się będzie Wodzom i Komissarzom naszym, chociażby zaraz Chorągwie zsyłać i z osób i dóbr uporczywych i nieposłusznych exekucją czynić przyszło, nikogo z najmniejszych i z największych nie ochraniając.

A że z niektórych Województw i Ziem Koronnych, Deputaci dla niebezpieczeństw do namowy związku naszego przybyć nie mogli, bratersko Ich Mściów inwitując asekurowjemy, że skoro przybędą, in gremium et consortium nostri, propiis similibus juramentis Ich Mościów samych i Komissarza Ich Mości przyjmujemy. A przy téj naszej radzie, jako za wzajemną i powszechną świętą zgodą, tak téż pobłogosławił Pan Bóg intencye i chwalebny związek nasz wiadomością o Wodzu wojsk i wojska i o wielu obywatelach Wielkiego Xięstwa Litweskiego, że wzajem z nami i ochotę i siły swoje złączyć gotowi na obronę Rzeczpospolitęj. [Aby tedy to połączenie przyspieszyć, ofiarujemy się Ich Mościom braterskiem sercem naszym i wszelką chęcią i z całych sił naszych, i wszystkiem tém, co do ratowania przyczynić się może téj ojczyzny] spólnęj naszej: a do dalszej konferencyi z Ich Mościami i namowy, moc i władza Ich Mościom Panom Wodzom naszym i Komissarzom zostawujemy. To tedy nasze postanowienie i chwalebny związek pod obowiązkiem wykonanej przysięgi i straty honoru, zdrowia i dóbr, (co wszystko pod exekucją Ich Mości Panów Wodzów naszych i Komissarzów poddajemy), trzymać w każdym najmniejszym punkcie i ziścić przyobiecujemy, i nadto dla lepszej wagi, wiary i pewności, przy podpisie Jaśnie Wielmożnych Wodzów i Komissarzów naszych, niektórzy przez deputaty od Chorągwi i Województw, niektórzy i sami przez się, podpisujemy. — Datum ut supra.

Stanisław z Potoka na Podhajcach Potocki,
Wojewoda i Generał Ziem Kijowskich, Hetman Wielki
Koronny, Sokalski, Krasnostawski etc. Starosta.

Stanisław z Brzezia Lanckoroński,
Wojewoda i Generał Ziem Ruskich, Hetman Polny Koronny,
Skalski, Ratyński, Dymirski Nosowski etc. Starosta.